

@ درس دوم: بخش اول : جهان ممکنات

خلاصه مطالب درس دوم

✓ این سینا مغایرت میان وجود و ماهیت را به خوبی تبیین کرده است. وی از این بحث خود استفاده کرد و نظردیگری را که فارابی و قبل از او، ارسطو به اجمال بیان کرده بودند، توضیح داد. از نظر ابن سینا، رابطه وجود و ماهیات امکانی است نه ضروری و نه امتناعی.

✓ در قضایا، سه نوع رابطه وجود دارد (وجوبی، امتناعی و امکانی). اگر محمول وجود باشد، موضوع می تواند ممکن الوجود باشد یا ممتنع الوجود یا واجب الوجود.

✓ اشیاء که ممکن الوجودند، اگر وجود یابند، نیازمند علت خواهند بود، تا واجب الوجود نشوند، به خودی خود وجود پیدا نمی کنند. پس عاملی این ها از امکان خارج ساخته و به آنها وجود بخشیده است. این گونه واجب الوجود را «واجب الوجود بالغیر» می نامند.

✓ اشیای جهان که واجب الوجود بالغیر هستند، نیازمند واجب الوجود بالذاتی هستند که خودش ضرورت ذاتی داشته باشد (برهان وجوب و امکان، به قول خود ابن سینا برهان صدیقین).

✓ توماس آکوئیناس، که در بحث مغایرت وجود و ماهیت از ابن سینا تبعیت می کرده است، این برهان را نیز در اروپا گسترش داد که مورد قبول بسیاری قرار گرفت. در جهان اسلام نیز فلاسفه ای مانند بهمنیار، خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد و شیخ بهایی از این برهان استفاده کرده اند. ملاصدرا و صدرائیان این برهان را ارتقا بخشیدند و علاوه بر همین بیان، از بیان قوی تری که با دستگاه فلسفی ملاصدرا سازگاری داشت، بهره بردند.

✓ از نظر ملاصدرا، وجود گونه است: وابسته و نیازمند - بی نیاز و غیر وابسته. طبق نظریه «امکان فقری» یا «فقر وجودی»، جهان هستی یکپارچه نیاز و تعلق به ذات الهی است و از خود هیچ استقلالی ندارد.

نکات توضیحی درس دوم

● نکته: منظور از تناهی در پرسش های ص ۹، تناهی زمانی و مکانی است.

● نکته: واژه «مه بانگ» ترجمه فارسی واژه Big Bang از زبان انگلیسی است. در زبان فارسی یکی از معانی «مه»، «بزرگ»

است و بانگ، به معنی آوای بلند است. این نظریه بیان می کند که گیتی از یک وضعیت بسیار چگال (متراکم) نخستین بر اثر یک

انفجار بزرگ

آغاز شده و در گذر زمان انبساط یافته است. پس از انبساط اولیه، گیتی به اندازه کافی سرد شد که امکان پیدایش ذرات زیراتمی و بعدها تم‌های ساده، پدید آید. به هم پیوستن ابرهای غول‌پیکر از عناصر اولیه بر اثر نیروی گرانش، باعث پیدایش ستارگان و کهکشان‌ها شد.

نکته: بحث «مواد قضا یا» تحت این عنوان، یک بحث منطقی است که در فلسفه با عنوان «مواد ثلاث» به شکلی دیگر مورد بحث قرار می‌گیرد. با این تفاوت که در منطق بحث عامی است مربوط به ماده قضیه ولی در فلسفه، قضیه‌ای مورد نظر است که محمول آن وجود باشد.

نکته: واجب الوجود بالغير همان ممکن الوجود است به شرط وجود علتش. وقتی علت ممکن الوجود حاضر باشد، وجودش ضروری می‌شود ولی همچنان ممکن الوجود باقی می‌ماند؛ برای این که امکان ممکن الوجود ذاتی است و ممکن الوجود هم در حدوث و هم در بقا نیازمند علت خود است. رابطه علت با معلولش، مانند رابطه بنا و بنا نیست که بعد از مرگ بنا، بنا همچنان باقی بماند، بلکه مانند رابطه خورشید و شعاع‌های آن است.

سوالات

@ گزاره‌های زیر را با واژه صحیح و غلط مشخص کنید:

- ۱- در قضیه «تخته‌ی کلاس ما سبز است» رابطه بین موضوع و محمول ضروری می‌باشد
- ۲- در قضیه «غذای امروز، شور بود.» رابطه موضوع و محمول، امتناعی می‌باشد
- ۳- قضیه «مجموع دو ضلع مثلث، بزرگتر از ضلع سوم است، رابطه وجوبی است.
- ۴- رابطه امتناعی یعنی محمول قضا یا برای موضوعشان ضروری نیست.
- ۵- در قضیه "تعداد موجودات روی زمین بی نهایت است" برقراری ارتباط میان موضوع و محمول غیر ممکن است.
- ۶- قضیه "امروز هوای تبریز پر از گرد و خاک است." رابطه موضوع و محمول امتناعی است.
- ۷- نسبت وجود وهستی به عنوان یک محمول با موضوع آن در قضیه "میز وجود دارد" ضروری است.
- ۸- به عقیده فارابی وقتی به ذات و ماهیت اشیا پیرامون خود نگاه میکنیم میان این ماهیات و وجودیک رابطه مکانی می یابیم.
- ۹- در رابطه امکانی، ذات و ماهیت اشیا به گونه ای نیست که حتما باید باشد.
- ۱۰- رابطه میان وجود و گیاه یک رابطه ضرورت است.

۱۱- چیزی ذاتا نسبت به وجود حالت امکانی داشته و ممکن الوجود باشد می تواند خود به خود از حالت امکان خارج شود و وجود
برایش ضروری گردد و موجود شود.

۱۲- اشیایی که ذاتا ممکن الوجودند، تا واجب الوجود نشوند، موجود نمی شوند.

۱۳- اشیایی که ماهیتا، ممکن الوجود نیستند، عاملی دیگر این ماهیات را واجب الوجود کرده و به آنها وجود بخشیده است.

۱۴- همه ماهیاتی که موجودند، به واسطه عاملی دیگر واجب الوجود شده اند. واجب الوجود بالغیرند.

۱۵- ابن سینا می گوید: چون ذاتا ممکن الوجودند، به واجب الوجود بالذات نیاز دارند که آنها را نسبت به وجود از حالت امکانی خارج
کند و وجود را برای آنها ضروری و واجب نماید.

۱۶- همه اشیای جهان، واجب الوجود بالذات، هستند.

۱۷- واجب الوجود بالذات، ذاتی است که وجود برایش ضرورت دارد. و این ضرورت، از ناحیه
خود آن ذات است نه از ناحیه یک امر بیرونی.

۱۸- پیام اصلی ابن سینا و پیروان او این است که موجودات جهان بر حسب ذات خود ممکن الوجودند اما از این حیث که اکنون
موجودند، واجب الوجود بالغیرند؛ یعنی از "واجب الوجود بالذات" نشئت گرفته اند.

۱۹- بی نهایت شدن تعداد اشیاء جهان، نیازشان را به واجب الوجود بالذات بر طرف نمی سازد، بلکه آنها را همچنان نیازمندنگه می دارد.

۲۰- برهان وجوب و امکان ابن سینا، اولین برهان فلسفی در پی اثبات وجود خداوند است.

۲۱- فلاسفه بعد از ابن سینا، هم در جهان اسلام و هم در اروپا، بیان وی در اثبات واجب الوجود را برهانی بسیار قوی برای اثبات
وجود خداوند دانسته و آن را "برهان صدیقین" نامیده اند.

۲۲- توماس آکوئیناس، که در بحث مغایرت وجود و ماهیت از ابن سینا تبعیت می کرده است.

۲۳- توماس آکوئیناس، برهان وجوب و امکان را در اروپا گسترش داد و مورد قبول بسیاری قرار گرفت.

۲۴- در جهان اسلام فلاسفه ای مانند بهمنیار، خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد و شیخ بهایی از برهان وجوب و امکان استفاده
کردند.

۲۵- خواجه نصیرالدین طوسی و اشراقیون برهان وجوب و امکان را ارتقا بخشیدند.

۲۶- ملا صدرا معتقد است: اگر ذات الهی آنی پر تو عنایت خویش را باز گیرد، کل موجودات نابود می گردند و نور آنها خاموش می شود.

۲۷- به نظر ملاصدرا، به جای نگاه کردن به ماهیت و مشاهده حالت امکانی آن نسبت به وجود و عدم، اگر به دو واقعیت نگاه کنیم، می بینیم که این واقعیات، عین وابستگی و نیازند.

۲۸- به نظر ملاصدرا، در میان موجودات جهان، می توان موجودی را یافت که وابستگی به غیر و نیازمندی سراسر وجودش را فرا نگرفته باشد.

۲۹- ملاصدرا "وابستگی" و "فقر وجودی" را "امکان فقری" نامید تا آن را از "امکان ماهوی" فارابی جدا کند.

۳۰- به نظر ملاصدرا، فقر و نیاز ذاتی که در موجودات است، باید به منبعی متصل باشد که از غنای ذاتی و بی نیازی برخوردار است.

۳۱- به نظر ابن سینا، غنی بالذات، همان خداوند متعال است که همه موجودات به او وابسته اند.

۳۲- از نظر ملاصدرا وجود دو گونه است: ۱- وجود بی نیاز و غیر وابسته ۲- وجودهای نیازمند و وابسته.

۳۳- طبق نظریه "امکان ماهوی" جهان هستی یکپارچه نیاز و تعلق به ذات الهی است و از خود هیچ استقلالی ندارد.

@ جواب ها:

- ۱- غ ۲- غ ۳- ص ۴- غ ۵- ص ۶- غ ۷- غ ۸- غ ۹- ص ۱۰- غ ۱۱- غ ۱۲- ص ۱۳- ص
۱۴- ص ۱۵- ص ۱۶- غ ۱۷- ص ۱۸- ص ۱۹- ص ۲۰- غ ۲۱- غ ۲۲- ص
۲۳- ص ۲۴- ص ۲۵- غ ۲۶- ص ۲۷- ص ۲۸- غ ۲۹- غ ۳۰- ص ۳۱- غ ۳۲- ص ۳۳- غ

@ جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید:

۳۴- ابن سینا میان وجود و ماهیت را به خوبی تبیین کرده است.

۳۵- اشیاء جهان، چه تعداد آنها محدود باشد و چه نامحدود، چون ذاتا اند.

۳۶- موجودات جهان بر حسب ... خود ممکن الوجودند اما از این حیث که اکنون موجودند، واجب الوجود بالغیرند.

۳۷- حیثیت وجود، وجه است و حیثیت ماهیت، وجه آنها.

۳۸- توماس آکوئیناس، که در بحث مغایرت وجود و ماهیت از تبعیت می کرده است.

۳۹- ملاصدرا می گوید، که در موجودات مشاهده می کنیم، باید به منبعی متصل باشد که از غنای ذاتی و بی

نیازی برخوردار است. آن غنی بالذات، همان است که همه موجودات به او وابسته اند..

۴۰- در جملات حملی «ماه هست»، «خورشید هست»، موضوع «.....» و محمول «.....» نامیده می شود.

۴۱- نظریه مغایرت وجود با ماهیت ابن سینا مورد توجه نیز قرار گرفت و زمینه گفت و گوهای مهم فلسفی فراوانی را فراهم آورد که تا عصر دنبال شد و تا امروز هم ادامه یافته است.

۴۲- در رابطه برقراری ارتباط میان موضوع و محمول غیرممکن است.

۴۳- وقتی به و اشیاء پیرامون خود نگاه می کنیم، می بینیم که میان این ماهیات و وجودیک رابطه امکانی می یابیم.

۴۴- چیزی نسبت به وجود حالت امکانی داشته و باشد و خود به خود از حالت امکان خارج شود و وجود برایش ضروری گردد و موجود شود.

۴۵- اشیایی، که ذاتاً ممکن الوجودند، تا نشوند، نمی شوند

۴۶- همه ماهیاتی که موجودند، به واسطه عاملی دیگر الوجود شده اند و به همین دلیل به واجب الوجود معروفند.

۴۷- رابطه میان وجود و گیاه یک رابطه است.

۴۸- اشیاء جهان، چون ذاتاً الوجودند، به واجب الوجود نیاز دارند که آنها را نسبت به وجود از حالت امکانی خارج کند و وجود را برای آنها ضروری و واجب نماید.

۴۹- همه اشیای جهان هستند.

۵۰- وجود برای واجب الوجود بالذات ضرورت دارد و این ضرورت، از ناحیه ذات است نه از ناحیه یک امر

۵۱- بی نهایت شدن تعداد اشیاء جهان، نیازشان را به برطرف نمی سازد، بلکه آنها را همچنان نیازمندنگه می دارد.

۵۲- پیام اصلی ابن سینا و پیروان او: موجودات جهان بر حسب ذات خود اند اما از این حیث که اکنون اند، واجب الوجود بالغیرند؛ یعنی از نشئت گرفته اند..

۵۳- توماس آکوئیناس رادر اروپا گسترش داد که مورد قبول بسیاری قرار گرفت.

۵۴- در جهان اسلام نیز فلاسفه ای مانند و از برهان وجوب و امکان استفاده کرده اند.

۵۵- ملاصدرا می گوید: به جای نگاه کردن به و مشاهده حالت امکانی آن نسبت به وجود و عدم، اگر به دو نگاه کنیم، می بینیم که این واقعیات، عین وابستگی و نیازند.

۵۶- به عقیده ملاصدرا: در میان موجودات، نمی توان موجودی را یافت که وابستگی به و سراسر وجودش را فرا نگرفته باشد.

۵۷- از نظر ملاصدرا وجود دو گونه است: وجود بی نیاز و و وجودهای نیازمند و

۵۸- در میان اقسام وجود اگر موضوع، ذاتی است که نه از وجود با دار دونه از عدم، آن موضوع رامی نامیم. **نهایی خرداد ۹۸**

@ جواب ها: ۳۴- (مغایرت) ۳۵- (ممکن الوجود) ۳۶- (ذات) ۳۷- (مشترک موجودات/ اختصاصی) ۳۸- (ابن سینا) ۳۹- (فقرونیاز ذاتی/ خداوند متعال) ۴۰- (ماهیت- وجود) ۴۱- (فلاسفه مسلمان/ ملاصدرا) ۴۲- (امتناعی) ۴۳- (ذات/ ماهیت) ۴۴- (ذات/ ممکن الوجود) ۴۵- (واجب الوجود/ موجود) ۴۶- (واجب/ بالغیر) ۴۷- (امکانی) ۴۸- (ممکن/ بالذاتی) ۴۹- (واجب الوجود بالغیر) ۵۰- (خود/ بیرونی) ۵۱- (واجب الوجود بالذات) ۵۲- (ممکن الوجود/ موجود/ واجب الوجود بالذات) ۵۳- (برهان وجوب و امکان) ۵۴- (بهمنیار/ خواجه نصیرالدین طوسی/ یامیرداماد/ شیخ بهایی) ۵۵- (ماهیت/ واقعیت) ۵۶- (غیر/ نیازمندی) ۵۷- (غیروابسته/ وابسته) ۵۸- (ممکن الوجود)

@ گزینه صحیح را انتخاب کنید:

۵۹- قضیه «ارتفاع و میانه مثلث یکی است» بیانگر کدام رابطه است؟ (سراسری)

۱) امکانی (۲) امتناعی (۳) وجوبی (۴) ضروری

۶۰- با توجه به دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا به ترتیب کدام گزینه صحیح است؟

- ۱) امکان ماهوی موجود ← واجب الوجود بالغیر بودن موجود/ امکان فقری موجود ← واجب بالغیر بودن موجود
۲) امکان فقری موجود ← واجب بالغیر بودن موجود/ امکان ماهوی موجود ← عین نیاز و وابستگی به واجب
۳) امکان فقری موجود ← عین نیاز و وابستگی به واجب/ امکان فقری موجود ← واجب بالغیر بودن موجود
۴) امکان ماهوی موجود ← واجب بالغیر بودن موجود/ امکان فقری موجود ← عین نیاز و وابستگی به واجب

۶۱- میان دو متفکر ذکر شده کدام یک متاثر از دیگری بوده است و کدام شخص برهان وجوب و امکان ابن سینا را

ارتقا بخشید؟

۱) توماس آکوئیناس از خواجه نصیر- میرداماد

۲) ابن سینا از توماس آکوئیناس- میرداماد

۳) توماس آکوئیناس از ابن سینا - ملاصدرا

۴) ابن سینا از توماس آکوئیناس - ملاصدرا

۶۲- با توجه به عقیده ابن سینا، این عبارت را تکمیل کنید: " همه ماهیاتی که موجودند....."

۱) به واجب الوجود بالغیری نیاز دارند که آنها را نسبت به وجود از حالت امکانی خارج کند و وجود را برای آنها ضروری کند.

۲) به واسطه عاملی دیگر، واجب الوجود شده اند و لذا می توان گفت که همه اشیا جهان واجب الوجود بالغیر هستند.

۳) از ناحیه خودشان واجب الوجود بالذات شدند نه از ناحیه یک امر بیرونی.

۴) ذاتا ممکن الوجود بالذات نشوند، موجود نمی شوند.

۵۹- گزینه ۱ ۶۰- گزینه ۴ ۶۱- گزینه ۳ ۶۲- گزینه ۲

۶۳- هر یک از گزینه‌های سمت راست با یکی از گزینه‌های سمت چپ مناسبت دارد. آنها را در کنار هم بنویسید (یک مورد در سمت چپ اضافی است)

الف) رابطه میان ماهیات و وجود	۱- رابطه ضرورت
ب) برقراری ارتباط میان موضوع و محمول غیرممکن است.	۲- رابطه امکانی
ج) عدد زوج است	۳- واجب الوجود بالغیر
د) به واسطه عاملی دیگر واجب شده اند.	۴- واجب الوجود بالذات
و) ذاتی که ضرورت وجودش از ناحیه ذات خود است.	۵- ممکن الوجود بالذات
	۶- رابطه امتناعی

@ جواب: الف) ۲ (ب) ۶ (ج) ۱ (د) ۳ (و) ۴

۶۴- سوالات کشف ارتباط (یک مورد در سمت چپ اضافی است)

ب: پاسخ‌ها

- ۱) ملاصدرا
- ۲) شیخ بهایی
- ۳) توماس آکوئیناس
- ۴) ابن سینا

الف: سوالات

- ۱- گسترش دهنده برهان وجوب وامکان در اروپا
- ۲- ارتقا دهنده برهان وجوب وامکان ابن سینا
- ۳- در جهان اسلام از برهان وجوب وامکان ابن سینا
- ۴- نظریه فقر و جودی (نهایی شهریور ۹۸)

@ جواب: الف) ۱ (ب) ۲ (ج) ۳ (د) ۴

@ به سوالات ذیل جواب کوتاه دهید:

۶۵- رابطه میان قضایا را نام برده و برای هر یک مثالی بنویسید.

- ۱- رابطه وجوبی: عدد ۴ زوج است. ۲- رابطه امکانی: حسن معلم است. ۳- رابطه امتناعی: عدد ۶ فرد است.

۶۶- به موارد ذیل جواب کوتاه دهید:

الف- مقصود ملاصدرا از غنی بالذات چیست؟

همان خداوند متعال است که همه موجودات به او وابسته اند.

ب- چرا ملاصدرا وابستگی و فقر وجودی را امکان فقری نامید؟

تا آن را از امکان ماهوی ابن سینا جدا کند.

ت- از نظر ملاصدرا وجود بر چند قسم است؟ نام ببرید.

۱- وجود بی نیاز و غیروابسته ۲- وجودهای نیازمند و وابسته

ج- در نظر کدام فیلسوف وجود بر دو قسم، وجود غیروابسته و وجود وابسته است؟

ملاصدرا

د- نام دیگر نظریه امکان فقری ملاصدرا چیست؟

فقر وجودی

۶۷- برای هر یک از سوالات ذیل جواب مختصری در حد یک یا چند کلمه بنویسید؟

۱- در کدام رابطه است که نسبت وجود به عنوان یک محمول با موضوعشان ضروری است؟

رابطه ضرورت

۲- وقتی به ذات و ماهیت اشیاء پیرامون خود نگاه می کنیم، میان این ماهیات و وجود چه رابطه ای می یابیم؟

رابطه امکانی

۳- ذاتی است که وجود برایش ضرورت دارد این ضرورت، از ناحیه خود آن ذات است نه از ناحیه یک امر بیرونی چه نامیده میشود؟

واجب الوجود بالذات

۴- آیا بی نهایت شدن تعداد اشیاء جهان، نیازشان را به واجب الوجود بالذات بر طرف می سازد؟ چرا؟

خیر، بلکه آنها را همچنان نیازمند نگه می دارد.

۵- از منظر ابن سینا واجب بر چند قسم است؟ نام ببرید.

دو قسم، واجب الوجود بالذات و واجب الوجود بالغیر

۶۸- به سوالات ذیل در مورد توماس آکوئیناس پاسخ دهید:

الف- به پیروی از چه کسی بحث مغایرت وجود و ماهیت را در اروپا مطرح کرد؟

ابن سینا

ب- به پیروی از ابن سینا کدام بحث فلسفی را در اروپا مطرح کرد؟

مغایرت وجود و ماهیت

۶۹- در جهان اسلام کدام فلاسفه از برهان وجوب وامکان استفاده کرده اند؟ نام دوتن از آنها را بنویسید.

فلاسفه ای مانند بهمنیار، خواجه نصیرالدین طوسی، میرداماد و شیخ بهایی از این برهان استفاده کرده اند.

۷۰- رابطه هریک از مفاهیم زیر را با محمول وجود تعیین نمایید (واجب، ممکن، ممتنع) (نهایی دی ماه ۹۸)

الف) شریک خدا (ب) کوه الماس (ج) انسان (د) خداوند متعال

@ جواب: الف) ممتنع (ب) ممکن (ج) ممکن (د) واجب

@ به سؤالات ذیل جواب کامل و تشریحی دهید:

۷۱- اصطلاحات زیر را با ذکر مثالی تعریف کنید؟

الف- رابطه امکانی:

محمول قضایا برای موضوعشان ضروری نیست بلکه ممکن هستند؛ یعنی، هم می توانند این محمول را بپذیرند و هم نپذیرند. مثال: حسن معلم است.

ب- واجب الوجود بالذات (باندکی تغییر نهایی دی ماه ۹۸)

همان ذاتی است که وجود برایش ضرورت دارد و این ضرورت، از ناحیه خود آن ذات است نه از ناحیه یک امر بیرونی. مثال: خدا هست.

ج: نظریه فقر وجودی: (باندکی تغییر نهایی دی ماه ۹۸)

جهان هستی یکپارچه نیاز و تعلق به ذات الهی است و از خود هیچ استقلالی ندارد. اگر ذات الهی آنی پرتو عنایت خویش را بازگیرد، کل موجودات نابود می گردند و نور آنها خاموش می شود.

د- رابطه ضروری:

محمول قضایا برای موضوعشان ضروری است. مثال: عدد ۵ فرد است.

ذ- رابطه امتناعی:

برقراری ارتباط میان موضوع و محمول غیر ممکن است؛ یعنی محال و ممتنع است که عدد هشت فرد باشد.

و- ممتنع الوجود: (نهایی دی ماه ۹۷)

برقراری ارتباط میان موضوع و محمول غیرممکن است؛ یعنی محال و ممتنع است که عدد هشت فرد باشد، موجودات روی زمین نامحدود باشند و مثلث، دایره باشد.

۷۲- طبق عقیده ابن سینا میان ماهیات و وجود چه نوع رابطه ای برقرار است؟

وقتی به ذات و ماهیت اشیاء پیرامون خود نگاه می کنیم، می بینیم که میان این ماهیات و وجودیک رابطه امکانی برقرار است. یعنی ذات و ماهیت اشیاء به گونه ای نیست که حتما باید باشد. همچنین، به گونه ای هم نیست که بودن آنها محال باشد. این اشیاء ذاتا می توانند باشند یا نباشند. به تعبیر دیگر، این اشیاء ممکن الوجودند.

۷۳- پیام اصلی ابن سینا و بیروان اودر مورد ماهیات و موجودات جهان را بنویسید؟

موجودات جهان برحسب ذات خود ممکن الوجودند اما از این حیث که اکنون موجودند، واجب الوجود بالغیرند؛ یعنی از واجب الوجود بالذات نشئت گرفته اند.

۷۴- فلاسفه بعد از ابن سینا هم در جهان اسلام و هم در اروپا، در مورد برهان ابن سینا چه عقیده ای داشته

و آن را چه نامیده اند؟

آنها بیان ابن سینا در اثبات واجب الوجود را برهانی بسیار قوی برای اثبات وجود خداوند دانسته و آن را برهان «وجوب و امکان» نامیده اند.

۷۵- طبق نظر ابن سینا، اگر همه چیزهای که این جهان را تشکیل داده اند، ذاتا و ماهیتا نسبت به وجود حالت امکان

دارند، چگونه از حالت امکانی خارج شده و موجود شده اند؟ و چرا موجود بودن برای این ماهیات ضرورت پیدا کرده

است؟ این اشیاء، که ذاتا ممکن الوجودند، تا واجب الوجود نشوند، موجود نمی شوند و چون ماهیتا واجب الوجود نیستند، عاملی دیگر این

ماهیات را واجب الوجود کرده و به آنها وجود بخشیده است. پس، همه ماهیاتی که موجودند، به واسطه عاملی دیگر واجب الوجود

شده اند. به عبارت دیگر واجب الوجود بالغیرند.

۷۶- ملاصدرا برای تمایز و جدا کردن نظریه خود با ابن سینا درباره ماهیات چه تبیین و توضیحی ارائه می دهد؟

ملاصدرا میگوید، به جای نگاه کردن به ماهیت و مشاهده حالت امکانی آن نسبت به وجود و عدم، اگر به دو واقعیت نگاه کنیم،

می بینیم که این واقعیات، عین وابستگی و نیازند؛ در میان این موجودات، نمی توان موجودی را یافت که وابستگی به غیر و

نیازمندی سراسر وجودش را فراتر گرفته باشد. وی این «وابستگی» و «فقر وجودی» را امکان فقری نامید تا آن را از امکان ماهوی

ابن سینا جدا کند.

۷۷- به عقیده ملاصدرا، برای مشاهده فقر و نیاز ذاتی در موجودات باید به چه منبعی متصل شد؟ این فقر و نیاز ذاتی که در موجودات مشاهده می کنیم، باید به منبعی متصل باشد که از غنای ذاتی و بی نیازی برخوردار است. آن غنی بالذات، همان خداوند متعال است که همه موجودات به او وابسته اند.

۷۸- موجودات جهان بر حسب ذات خود و از این حیث که اکنون موجودند، به ترتیب چگونه موجودی هستند؟

موجودات جهان بر حسب ذات خود ممکن الوجودند اما از این حیث که اکنون موجودند، واجب الوجود بالغیرند؛ یعنی از واجب الوجود بالذات نشئت گرفته اند.

۷۹- نظریه فقر و جودی یا امکان فقری ملاصدرا را توضیح دهید؟ (باندکی تغییر نهایی خرداد ۹۸)

جهان هستی یکپارچه نیاز و تعلق به ذات الهی است و از خود هیچ استقلالی ندارد. اگر ذات الهی آنی پرتو عنایت خویش را بازگیرد، کل موجودات نابود می گردند و نور آنها خاموش می شود.

@ جواب فعالیت ها و تمرینات درس ۲

تمرین ص ۱۰

۱- ضروری ۲- امکان ۳- امتناع

تعیین رابطه ص ۱۱

الکتروسیسته	انرژی	پرنده	روح	دریا ی جیوه	فرشتگان	شیره ی خدا	عدد بی نهایت	دیو	سرد شدن	بهرین	مهربانی	خاک
امکان	امکان	امکان	امکان	امکان	امکان	امتناع	امتناع	امکان	امکان	امکان	امکان	امکان

توجه: در راهنمای معلم، عدد بی نهایت امکان گرفته شده است.

تفکر ص ۱۲

۱- نه خیر. چون ضرورت ذاتی یعنی ضرورت وجود داشتن. اگر چیزی وجودش ضروری باشد و موجود نشود، تناقض پیش می آید.
۲- نه خیر. چون یعنی امتناع ذاتی یعنی ضرورت عدم. اگر چیزی عدمش ضروری باشد و موجود شود، تناقض پیش می آید.

- ۱- مثلث سه ضلع دارد. (وجوب) / مثلث سه ضلع ندارد. (امتناع) / جهان نابود می شود. (امکان)
 جهان نابود نمی شود. (امکان) / مربع چهارضلع دارد. (وجوب) / مربع چهارضلع ندارد. (امتناع)
 فریاد بلند است. (امکان) / فریاد بلند نیست. (امکان) / پیراهن حسن آبی است. (امکان)
 پیراهن حسن آبی نیست. (امکان) / عدد سه زوج است. (امتناع) / عدد سه زوج نیست. (وجوب)

۲-

خداوند	انسان	شریک خداوند	آخرت	دریای جیوه	مستطیل	جمع شب و روز
ضرورت	امکان	امتناع	امکان	امکان	امکان	امتناع

- ۳- پاسخ این است که تقسیم موجودات به واجب و ممکن میسر نیست. بلکه این موجودات به «واجب الوجود بالذات» و «واجب الوجود بالغیر» تقسیم می شوند. اما اگر موجودات عالم را، با توجه به ذاتشان در نظر بگیریم، می توانیم به واجب الوجود و ممکن الوجود تقسیم کنیم. ذات یک موجود که همان خداوند است، واجب الوجود است و ذات دیگر موجودات، ممکن الوجود است.
- ۴- گزینه ب و ج صحیح است.